

Místo, kde čas určuje květ podbělu (Halenková)

Tábor, Praha, 29. května 2005 (jb) - Přímo uprostřed jihočeského města Tábor je místo, kde lidé každý rok mohou být svědky zázraku zrození štik. Na první pohled nenápadné sádky přímo pod hrází vodní nádrže Jordán jsou jednou z nejuznávanějších umělých štičích líhní na světě. O malé štičky, které se v nich narodí, je obrovský zájem třeba v Izraeli, Mongolsku nebo Japonsku.

Ve stejný rok, kdy Kolumbus objevil Ameriku, vyřešili obyvatelé Tábora definitivně problémy s nedostatkem vody. Přehrazením Tismenického potoka vznikla nejstarší vodní nádrž ve střední Evropě a začala i rybářská historie města. „Všemu dává základ stařícký dobrý Jordán“, vysvětluje s uznáním v hlase Oldřich Pecha starší. Ví o čem mluví. V sádkách pod hrází a ve štičí líhni strávil téměř celý svůj profesionální rybářský život. Krb, u kterého v kanceláři sádek sedíme, je celých osm metrů pod jordánskou hladinou. Společnost nám dělá nádherný lovecký pes jeho syna a současného ředitele líhně Oldřicha Pechy mladšího. Nad našimi hlavami se majestátně tyčí vypreparovaná trofejová obří štika. Ulovená je samozřejmě v Jordánu.

„Tady jsme v pravdě na historickém místě. Tudy kráčela historie města. Vzdušnou čarou na kostelní věž je to sotva 150 metrů“, vysvětluje Oldřich Pecha starší a mává rukou směrem k náměstí. Je to k neuvěření, ale je to tak. Sádky jsou uloženy mezi Jordánskou hrází, městskými hradbami a korytem Tismenického potoka.

„Nejdřív tady byly jen selské nebo řeznické haltýře. Takhle to tady vypadalo na počátku 20. století“, ukazuje na staré fotce na něco, co připomíná miniaturní rybníky. „Hlavní rozvoj nastal až po druhé světové válce. Dokonce se k prvnímu tarasení používaly barikády z města.“

Neméně zajímavá je na tomto pozoruhodném místě i současnost. Z prohlížení firemních kronik mě vytrhuje Oldřich Pecha mladší. Jeho příchod znamená začátek exkurse po umělé štičí porodní klinice.

Místnost, do které vcházíme vypadá jako alchymistická laboratoř. Kolem dokola je zvláštní soustava ještě zvláštnějších skleněných nádob. To, čeho jsou plné a co v nich promíchává proud vody, laickému oku připomíná kaviár. Avšak pro oko gurmána má neobvyklou žlutohnědou barvu.

„Tady jsme v inkubační místnosti. Ty nádoby jsou něco jako štičí inkubátory. Jsou v nich oplodněné jikry a my je neustále omýváme vodou, aby měly dostatek kyslíku. V normálním prostředí se obvykle přichytí na plankton nebo trávu, z nichž čerpají potřebný kyslík. My to tady simulujeme protékající vodou. Výhodou speciálních lahví navíc je, že se v nich mrtvé jikry oddělí. Jsou to ty scvrklé nahoře. Snadno je pak odsajeme. Pro další vývoj je lepší, když se živé a mrtvé nemíchají dohromady“, vykládá můj průvodce.

Než ale štičí zárodky doputují do inkubačních nádob, musí rybáři už spoustu úkonů z procesu líhnutí udělat. Umělé oplodnění začíná jarním odlovem. Kdy s ním mohou začít, určuje sama příroda. Rozhodující je, kdy rozkvete podběl.

„Obvykle to bývá na Josefa, tzn. 19. března. Ale letos bylo studené jaro, takže jsme začali skoro o čtrnáct dní později. Rozhodující skutečně je, kdy rozkvete podběl. Když nekvete, je na štiky ještě brzo“, vysvětluje Oldřich Pecha mladší, podle čeho rybáři poznají, že se štiky začínají třít. Teprve pak má smysl je odlovit. Po převozu na sádky se uměle vytírají. Znamená to, že jim rybáři trochu zatlačí na bříska a do lavorů vystříkají mlíčí a jikry. Mícháním se

pomáhá tomu, aby se jikry oplodnily. Teprve pak putují do inkubátorů. Jak dlouho tam jsou, závisí na teplotě vody.

„Štičky se líhnou kolem deseti, dvanácti dnů. Teď momentálně čtrnáct, protože je studená voda“, upřesňuje dobu, po kterou se okysličují jikry v inkubátorech líhňář Karel Matura.

„Potom se ta flaška slije, dá se na lavory, přendá se z lavorů na aparáty a nich dochází k masivnímu kulení.“

V překladu z rybářského jazyka to znamená, že se čeká, až se první jikra změní v miniaturní rybičku. Pak se obsah inkubátorů přelije do dalších speciálních nádob. Tam tajemný proces umělého odchování štik pokračuje. Přichycené na stěnách a speciálních prepážkách malé štičky v proudu čerstvé vody sílí. Letos se tady tímto pozoruhodným umělým způsobem vylíhlo na deset milionů nových štik. Sotva dvou centimetrové už se vydají dobývat svět. Je o ně obrovský zájem, a tak se při troše štěstí budou prohánět nejen v tuzemských vodách ale i v řekách a rybnících celého světa. Úplně všechny se toho však nedočkají. Jakmile se v nich probudí dravec, jsou si nebezpečné i navzájem.

„My se je snažíme odkrmit až do stadia šesti, osmi centimetrů, kdy už ta rybička je opravdu štikou. Pak už je vůči přírodě odolnější a dokáže se sama uživit. V té době už začíná i kanibalismus“, kazí moji představu drobné roztomilé rybičky Oldřich Pecha mladší. Než dorostou do deseti centimetrů, trvá přibližně dva měsíce. Zatímco v přírodě jich do takové velikosti vyroste jen pár procent, tábořská umělá líheň je až desetinásobně úspěšnější. Právě tím se řadí k nejlepším na světě. Pokud však příroda nechce, ani ti nejšikovnější rybáři nezmůžou nic. Chtě - nechtě musejí čekat, jestli na jaře rozkvete podběl.

Příběh jedné ulice (Hasoňová)

Je květen roku 2005 a já se vydávám poprvé do země čajových lístků, buddhistických klášterů, velkých vizí, do země srpu a kladiva – do Číny.

V Pekingu je právě pondělní brzké ráno, slunce svítí a ulice jsou přeplněny hemžícími se lidmi spěchajícími všemi směry. Všude je slyšet křik lidí a hluk automobilů, zkrátka běžný den. Toto je však pohled na jednu z hlavních tříd obklopenou moderními výškovými budovami s mnoha značkovými obchody a luxusními restauracemi. Když se dostávám více do bočních ulic, hluk automobilů slábne, ale přibývá křiku obchodníků, kteří mají po stranách ulic na prostěradlech na zemi rozložené zboží, které prodávají, a křikem lákají k nákupu. Na zemi je najednou spousta odpadků, lidé už nejsou tak moderně oblečeni a luxus zde skutečně není. Je to jako zcela jiný svět, jako jiná země, která je zcela oddělena od centra.

Avšak v takovýchto podmínkách jsem narazila na mnohem přívětivější lidi, než v té „luxusní“ části. Jsou mnohem přátelštější a pohostinnější. Jedna z místních rodin mě pozvala, abych s nimi strávila celý následující den.

Tentokrát jsem vstala již před čtvrtou hodinou ranní, abych za Johnovou rodinou dorazila nejpozději ve čtyři. Když jsem konečně dojela, John s manželkou May a jejich dvěma dětmi mě již očekávali. Okamžitě jsme vyrazili do parku, který byl na jejich ulici jen asi o 50 metrů dále. Hromadně se zde cvičilo tai-či, tradiční asijské cvičení, kterému se připisuje dlouhověkost lidí, kteří se jím zabývají. V pět hodin cvičení skončilo a my jsme se vrátili do jejich skromného příbytku. Dva dospělí a dvě děti ve školním věku bydleli v jedné místnosti o rozloze maximálně 20 m², která byla zároveň jejich obchodem s potravinami. V zázemí byl jen malý sklad a koupelna. Přes den zde tedy normálně prodávali, ve večerních hodinách zavřeli dveře svého obchůdku, po zemi rozložili spací pytle, které sloužily jako jejich postele, a ven si vyndali zahradní nábytek na kterém povečeřeli.

Pomohla jsem jim vyndat zahradní nábytek na ulici před obchod – byl totiž čas snídání. May na přenosném vařiči uprostřed obchodu připravovala čaj a speciální smažené koblihy. S přípravou jí pomáhala její dcera, syn a manžel seděli venku před obchodem a bavili se s jedněmi ze svých sousedů, kteří právě před svým obydlím také připravovali snídani. Celá ulice se rázem zaplnila stoly, židlemi, jídlem a spoustou štěbetajících lidí. Bylo to jako být v obrovské rodině – všichni se znali, pomáhali si a bavili se. Po snídání May s dcerou opět vše sklídila, připravila pro děti do školy termosku s čajem a nějaké ovoce a děti odešly. Škola byla také na jejich ulici, jen pár metrů za parkem – rozpadající se dřevěná budova s jednou velkou místností, ve které se tísnily desítky dětí. Většina z nich neměla ani vlastní učebnice a pera, protože si to jejich rodiny zkrátka nemohly dovolit. Byl to zoufalý pohled a neuvěřitelná beznaděj, když jsem si uvědomila, že hodnota těchto věcí je v našich podmínkách zanedbatelná a zde je to něco naprosto nedostupného. Bylo však úžasné, jak si zde všichni váží každé maličkosti, kterou mají, a význam slova plýtvání zde nikdo nezná. Po takovém zážitku skutečně změníte názor na spoustu věcí.

Vrátila jsem se zpět do obchodu za Johnem a May. Ti si mezitím uvařili čaj a nyní jen čekali u svého obchůdku na své zákazníky, občas prohodili několik slov spolu nebo se svými sousedy, jinak tam jen celý den seděli zahloubaní ve svých myšlenkách. Byl opravdu horký den, proto May nevařila žádný oběd, místo toho si dali s Johnem obrovský vodní meloun. Zde je běžné přes oběd spíše nejíst a místo toho dělat velké večere po západu slunce – to bylo tedy schéma i pro tento den.

Jakmile navečer přišly děti ze školy, dostaly za úkol pohlídat obchod a rodiče odešli nakoupit nezbytnosti. Ve stínu obchodu si zatím obě děti připravily domácí úkoly. Procvičila jsem

s nimi slovíčka na angličtinu. Byla na nich vidět obrovská snaha jazyk zvládnout, neboť chápaly, že to je jediná možnost, jak opustit svoji ulici. Pokud to nedokáží, skončí jako desítky předchozích generací – vyrostou i umřou v jedné místnosti a nikdy nesejdou ze své ulice, která jim nabízí vše od živobytí po školu pro své děti a modlitební místo.

A tak je to zde běžné, neumírající kolo stereotypu se zde točí a točí. Nikdo se proti tomu nebouří, všichni pokorně přijímají „svůj úděl“. Režim zde skutečně napáchal své a tak, jak to bylo jeden čas i u nás, nikdo nemá svůj názor, vládne nevědomost a slepé následování.

DUHOVÁ RODINA (Sapík)

Vezeme se s bříškatým Francouzem úzkou silničkou v srdci francouzských Pyrenejí, na které se pořádává Tour de France. Je začátek srpna, prázdniny v rozpuku. U vesničky le Pla se to začíná hemžit dredatými osůbkami v barevných hábitech. Zabočíme na cestu lemovanou pomalovanými psychedelickými dodávkami jako na Woodstocku a po ní dorazíme k welcome centru, hlavnímu stanu letošního setkání Rainbow Family, možná největší manifestace svobody na světě.

Rozloučíme se s řidičem a slíbíme pozdravovat jeho kamarádku Miriam. To ještě pořád netušíme, do čeho jdeme. S hledáním jedné blondřaté slečny uprostřed tisíce lidí to totiž bude jako s tou jehlou v kupce sena. Ale nepředbíhejme. U táborového ohně ve welcome centru se nás ihned ujme „náčelník“, osmahlý Francouz s indiánskou čelenkou a kouskem látky kolem boků, a vida, že jsme asi nováčci, začne nám anglicko-francouzko-názorně vysvětlovat, jak se to tady má se stravou a vylučováním: „Pro denní potřebu si vykopej důlek na jedno či více použití. Nejlíp někde dál v lese.“ (Později se doslechneme o ještě vychytanějších „veřejných toaletách“ přímo v táboře. Svému jménu opravdu dělají čest.) V rukou se nám ocitá naše první rainbow jídlo - studená rýže s hrstí česneku v uřezané plastické lahvi. Tady se asi žije zdravě.

Hnutí The Rainbow Family of Living Light (Rainbow Gathering of the Tribes) je možná největší manifestací svobody na světě. Nejde o žádnou organizaci, chybí zde vůdcové, hierarchie, psaná pravidla, zákony, neexistuje žádná centrální instituce, jež by dohlížela na chod hnutí. Tvoří jej jednoduše lidé vyznávající svobodu, lásku a mír, nazývající se Rodinou (Family), uctívající Zemi, a svá vyznání každoročně demonstrují v lesích Evropy a Ameriky na tzv. Rainbow gatherings.

Žaludky jsme zalepili, podle náčelníkových instrukcí se vydáváme po lesní stezce k místu, kde můžeme rozložit stan. Lesní stezka asi není trefné označení pro nekonečný, strmý kopec, který se zdá ještě delší a příkřejší pod nadtímy krosnami a po avizovaných 25 minutách chůze vypadáme spíš jako 25 kilometrech. Ale cíl stojí za to: obří louka lemovaná hustým lesem objímaným majestátními Pyrenejemi, na ní rozesety stovky stanů i improvizovaných příbytků, a mezi tím vším se hemží barevně oděni „Rainbow people“, kteří nám po dobu našeho pobytu budou našimi bratry a sestrami, naší velkou Rodinou.

Být členem Rodiny a získat tak univerzální označení „brother“ nebo „sister“ může prakticky každý. Duha (rainbow) je tvořena všemi barvami, všechny barvy jsou si rovny, proto neexistuje rozdíl ani mezi členy hnutí Rainbow. Nezáleží na důvodu pobytu v táboře, podstatné není ani duchovní, náboženské, politické či ekonomické přesvědčení. Neexistují žádné předpoklady pro členství, neodvádí se žádné poplatky či příspěvky, jediným pravidlem je „mírový respekt“. Rainbow family mezi sebe přijme kohokoli, kdo přichází s otevřenou myslí a je ochoten „sdílet ducha míru, lásky a pravdy v katedrále Přírody,“ jak se praví na webových stránkách hnutí.

Rozlehlým údolím se z vršku, na kterém sídlí „kitchen“ Schyluje se k večeri, takže narychlo rozbíjíme stan na odlehlém plácku pod borovicemi a po mocném signálu „foood ciiiircle“ se srocujeme se s ostatními uprostřed louky, kde se asi dva tisíce lidí vytvoří dva soustředné kruhy. Učíme se napodobovat stravovací rituál, který budeme absolvovat dvakrát denně: chytit se za ruce se svými sousedy, v angličtině zaspívat jednoduchou Rainbow hymnu, tzv. heartsong zakončený dlouhým óm nesoucím se majestátně nad údolím, pokleknout na zem, která pak za svou blahodárnost obdrží několik tisíc hubiček. A může se začít rozdělovat. Do misek, uřezaných plastických lahví, dobře poslouží i stromová kůra...

Jídlo je hlavním rituálem a setkáním všech bratrů a sester během dne. K poledni – s ohledem na každodenní noční život – se roznáší müsli s ovocem a kolem sedmé bývá připravena vegetariánská večeře, často nesolená a neslazená. Tak proto ty houpačky se pytlíčky u pasu řady strážníků, naplěnné soli a kořením... Po nasycení (nebo spíše polosycení) máme možnost přispět do kolujícího magic hatu – tajemného klobouku pro dobrovolné příspěvky na potraviny, benzín, léky či jiné potřeby. Na tři tisíce lidí se v něm moc mincí (neřku-li bankovek) nesejde...

Doba stravování je také vhodným časem pro vyhlášení workshopů, které může vést kdokoli libovolnou formou na jakékoliv téma. Sister Circle, Mother Circle, Sufi Dancing, jóga, workshop o bylinkách, o kamenech, o zdraví, hudební workshop... fantazie nezná hranice. Za halasným hochem zvoucím během poledního menu na workshop o astrologii (bohužel ve francouzštině, čehož většina účastníků hlasitě lituje) jde spoře oděná dívka s cedulkou nadepsanou Paris. Velké množství účastníků „dojíždí“ na festival stopem, a stejně tak se odtud chtějí i dostat. Z Perpignanu se ovšem stopuje úplně jinak než z horské vesničky...

Spojovacím jazykem je angličtina. V ní se zpívá heartsong i jiné mírumilovné a mír opěvující písně. Letos – jelikož se tábor nachází na francouzské straně Pyrenejí – se často setkáme i s francouzštinou. Ale také španělštinou, italštinou, hodně návštěvníků přijelo z Německa a Rakouska. Hned druhý den uslyšíme i mateřštinu – tedy přesněji tu bývalou: potkáváme Juru z Púchova, který přede dvěma lety odolal kariéře dělníka v továrně na pneumatiky a od té doby se potuluje po světě – a nevynechá žádný evropský gathering. Také jako jeden z mála Čechů mezi ostatními „rainbowáky“ úplně zapadne... Další krajankou k nerozeznání je Janka, zahalená do barevných šátků a ověšená – podle diktátu místní módy – desítky rolniček a jiných cinglátek, která se jí pohupují kolem pasu, uší, rukou a kotníků. Po Rainbow má namířeno do Mexika, naslepo, něco zažít a možná něco vydělat pouličním portrétováním. Podobných lidí je na gatheringu řada. Bez práce, bez závazků, jen se tak toulají světem a sbírají zkušenosti a zážitky. Rozhlížíme se dál: barvičky a korálky se mísí s holou kůží, na první pohled ráj hippies. Akorát ta láska je tady spíše duchovní povahy. Drogy ani alkohol na Rainbow gatheringích také nemají své místo; alkoholová či jiná náhražková energie (včetně kofeinu) může negativně působit na děti, kterými jsme podle filozofie Rainbow všichni. „Povolena“ je tedy jakákoliv činnost oslavující mír, lásku k bližnímu, nenásilí. Jednotlivci mají zodpovědnost sami za sebe a spolupracují s ostatními na čemkoliv, co je inspiruje: od hospodaření, přes vaření, roznos jídla, podávání první pomoci, organizování workshopů, hraní na nástroj, tančení, hry s dětmi... Důležitá je účast, komunikace, spolupráce. A také soužití s přírodou. Myšlenka Rainbow je postavena na schopnosti žít ryze z přírodních zdrojů za maximálního zachování podoby okolní krajiny. Zákaz veškerých saponátů, mýdla, insekticidů, recyklování všeho recyklovatelného, třídění odpadu, používání pouze „mrtvého dřeva“ má i své stinné stránky. Ne každému vystačí po vykonání potřeby kus lopuchového listu, a tak mnozí odbíhají dále (či blíže) do lesa, aby mohli využít zapovězený toaletní papír. Někteří nahrazují mýdlo popelem, jiní se jezdí umývat na okolní benzínky. V přílehlých pyrenejských vesničkách z nás jistě mají radost. Třetí den se chceme rozhlédnout po okolí. Od našeho řidiče víme, že nedaleko odtud je krásné ledovcové jezero, oželíme tedy polední svačinku a vycházíme hned po probuzení z tábora. K rozcestníku, od něhož vede stezka k vodě, je to ještě daleko, a tak se pokoušíme stopovat. Zastavuje jeden z našich spřízněnců, přismahlý Kanadčan, říká o sobě, že je herec-cestovatel a cestu nám zpříjemňuje divadelními kousky. Domluvíme se, že nám zastaví v nedalekém Querigutu, abychom si mohli nakoupit zásoby na výlet. Zatímco náš známý okupuje benzínku, my se brodíme přečpanými uličkami miniaturního supermarketu, abychom později zjistili, že ti nenajedení nákupčí jsou z našeho tábora. Venku na sluníčku se tvoří první pikniky s čokoládou, sušenkami, sladkým mlékem, horami sýra, bagetami, nezbytnou nugetou a mnohdy i kusem salámu a lahví vína či plechovkou piva. Tak tohle jsou ti nekonzumní,

asketičtí vegetariáni! No nic, platíme svou bagetu, sklenku provensálského leča a vodu a vyrazíme vstříc přírodě. Po tříčtvrtěhodinovém výšlapu se před námi rozprostře obrázek jako z pohádky – průzračné jezero obehnuté hradbou borovic a skalek, stádo oveček a za ním cesta vedoucí kamsi do napřírozeného nekonečna. Tam se taky setkáváme s asi padesátiletým albínem z východního Německa, který jako jeden z mála ví o Česku. Pracuje jako novinář a pedagog, na Rainbow jezdí pravidleně kvůli atmosféře a podobně smýšlejícím lidem. Taky potkáme první ženštinu „na ostro“. Svoboda se totiž demonstruje i svobodou oblékání, a tak když je někomu horko, prostě se celý vysleče. Vždyť jsme jenom lidi.

Festival vrcholí o úplňkové noci, kdy se od večera do rána slaví, tancuje za zvuků bong, diskutuje, hraje se divadlo, zpívá, vypráví. Po něm se všechno uklidí (dobrovolně, samozřejmě), po jistém čase by nemělo být znát, že na tomto místě tábořila lidská vesnice. A bratři a sestry nastoupí do svých pomalovaných dodávek a odjedou do svých dalekých či blízkých domovů. Anebo se se vztyčeným palcem postaví na silnici a pokračují ve své prázdninové (či životní) cestě. Díváme se, jestli ještě někde nezahlédneme blondátou Miriam. Tak možná za rok na příštím evropském gatheringu.

The Rainbow Family

Podle některých se myšlenka Rainbow zrodila na Woodstocku, jiní tvrdí, že na festivalu Human Be-in. Pravděpodobným místem vzniku je také Vortex Biodegradable Festival of Life v Oregonu, kde se rozhodlo o vůbec prvním gatheringu v Coloradu v roce 1972. Původně jednorázová akce se pro velký úspěch opakovala a postupně se gatheringy začaly pořádat každým rokem, vždy v jiném státě, a z původních čtyř dnů se stal měsíc společného života, vrcholícího o úplňkové noci. Někdy v 80. letech začaly vznikat regionální gatheringy a Rainbow festival se zabydlel i v Evropě. Každý rok se pořádá v některém z vybraných států jedno hlavní světové a řada malých lokálních setkání pořádaných v průběhu celého roku. Poměrně dobrou tradici mají vybudovanou v Německu, svou Rainbow Family má však i Česká republika.

Mistři světa vyměnili ledovou plochu za fotbalové hřiště (Sedláčková)

Čerství mistři světa předvedli, že to umí nejen s pukem, ale i s fotbalovým míčem. Brusle a led vyměnili za fotbalový trávník a kopačky. Tentokrát se však museli obejít bez trenéra Růžičky.

Do Hlohovce, malé vesničky na jihu Moravy je totiž přivezl reprezentační masér Vlačic, který se v Hlohovci narodil. Je 20. května, čtyři hodiny odpoledne. Už za hodinu se Hlohovecké fotbalové hřiště stane dějištěm kuriózního fotbalového utkání. Proti místním fotbalistům se postaví naši zlatí hoši. Tedy hokejoví mistři světa z Vídně. Hlavní masér hokejistů se totiž v Hlohovci narodil a jeho bratr je asistent trenéra místních fotbalistů.

Přesto, že je pátek a je velké vedro, už teď je tribuna na hřišti plná diváků, převážně děti a dospívajících dívek, které spíše než za sportovním zážitkem vyrazily „na lov“. Stále přijíždí další a další auta. Parkoviště je už plné, dalším, improvizovaným, se stalo škvárové tréninkové hřiště. Na první pohled je jasné, která auta patří hokejistům. Šlégrův hammer je nepřehlédnutelný.

Když si zajdete koupit limonádu do místní hospody, můžete spatřit Milana Hniličku s Tomášem Vokounem, jak se před zápasem posilňují pivem. Sedí v rohu místnosti, na první pohled si jich ani nevšimnete. Do hospody vběhne pár dětí, chtějí podpisy. Z místních fotbalistů se v okamžiku stávají „bodyguardi“, odhání děti: „Žádné fotografování ani podpisy, oni teď chtějí mít klid. Autogramiáda bude za hodinu.“ Tak se to opakuje několikrát, ale „ochranka“ je neústupná. Postupně přijíždějí další reprezentanti: Šlégr, Straka, kapitán Výborný, Špaček, Hlinka a Hlaváč, a mizí v kabinách.

V kabině hokejistů panuje před zápasem veselá nálada, částečně již podpořená jihomoravským vínem, kterého si hráči hojně dopřávají. Zábavné okamžiky nastávají, když se obr Jiří Šlágr snaží dostat svá mohutná lýtka do fotbalových štulpen. Přítomní novináři se také dobře baví, ale fotit nesmějí. Většina hokejistů je už navlečená v dresech. Stále chybí Sýkora? „Hele, kde je ten Sykin?“ ptá se netrpělivě vedoucí mužstva, hlavní masér. Jiří Šlágr telefonuje „Skinovi“ na mobil. „Bude tady za pět minut, nemohl to najít!“. Kabinou otřásá výbuch smíchu. Zřejmě to není poprvé, kdy se Sýkora ztratil. Podle křiku náctiletých fanynek před kabinou poznáme, že hráč už dorazil. Prodírá se desítkami dětí a přitom ještě zvládá podepisovat deníčky, fotky a dokonce i různé části těla.

Venku už se mezitím tlačí stovky příznivců hokejistů. Někteří už jsou netrpěliví. Tlačence a letní parno dělají své. Narůstá nervozita. Pořadatelé situaci přestávají zvládat, hrací plocha už je plná dětí. V rohu trávníku jsou přichystány stoly a židle pro očekávanou autogramiádu. napětí narůstá, nikoho už nebaví čekat, zpoždění je více než hodinové. Čas se snaží ukrátit moderátor s mikrofonem, který se marně snaží dostat publikum do varu: „Hoši, hoši!“ pokřikuje a povzbuzuje ostatní, aby skandovali s ním. Několik lidí se přidává, ale většina se s připravenými foťáky a památníky soustředí na to, aby nepropásla ten okamžik, kdy hokejisté vyjdou ven.

Konečně nastává ten dlouho očekávaný okamžik. otvírají se dveře. A z kabiny vychází - místní fotbalisté. Ve tvářích se jim zračí překvapení, ale také nervozita a rozpačitost. Před tolika lidmi ještě nikdy nehráli. Některé děti propadají kouzlu okamžiku a nastavují památníky hlohoveckým. Není divu, většina z nich vidí hokejisty jen v přilbách a jejich obličej neznají. Jeden z mladíků vyvádí svého mladšího sourozence z omylu: „Ty vole, co děláš, dyť to je Francek, náš gólman“. Nezbývá než čekat dál.

Vytoužená chvíle nakonec přece jen přichází. Objevuje se nejdříve kapitán David Výborný. Spouště foťáků cvakají jedna přes druhou, fanoušci a fanky se strkají, každý chce co nejkrásnější fotku právě toho svého idola. Hokejisté míří ke stolům a rozdávají podpisy. Během patnácti minut se však dostane pouze na ty, kteří už od začátku stáli na místě. Nejhuře jsou na tom malé děti, přes ty velké se ke stolům nedostanou.

Po krátké autogramiádě se za pomoci moderátora fotbalového odpoledne podaří vyklidit trávník. Následuje focení. Někteří reprezentanti se raději věnují rozcvičování, masér je musí napomínat: „No tak, Špáčo, pojd' sem, fotíme se. Slyšíš? Špáčo!“. Špaček se nakonec nechává přemluvit a zařazuje se do formace. Po hokejistech se fotí ještě místní mužstvo, nakonec všichni dohromady.

Po focení už se rozcvičují všichni. Jiřímu Šlégrovi to jde ztuhla, jeho trenýrky připomínají spíše elastické kalhoty, přes svá mohutná stehna je tak tak oblékl. Za pár minut jsou všichni připraveni, hra může začít. Trenér ještě připomíná rozhodčímu: „Hlavně ty vole nezapomeň, že to musí skončit remízou. Ne že to zabalíš dřív.“ Rozhodčí přikyvuje a odpískává začátek zápasu.

Hraje se na dva poločasy po půl hodině. Do branky hostů se překvapivě nepostavil Vokoun ani Hnilička, nýbrž Petr Sýkora. Zpočátku se hokejisté pohybují po trávníku neobratně, jde vidět, že jim na nohou chybějí brusle. Šlágr se v útoku dostává do několika šancí, nakonec se mu za povzbuzování moderátora podaří dát gól. Publikum jasně fandí hostům, mnoho fanoušků má na tvářích namalovanou státní vlajku, na sobě reprezentační dresy.

První poločas končí nerozhodně 3:3. Horké počasí hráčům moc nesvědčí, jde vidět, že by nejraději měli tento zápas už za sebou. Navíc fanoušci nenechají hokejisty ani vydechnout, stovky se jich nahrnou na trávník. Přestávka se tak změní v improvizovanou autogramiádu. Druhý poločas se odehrává ve znamení vedra a znatelné únavy. Moderátor se neustále snaží vyburcovat publikum k povzbuzování, vypadá to však, že lidé si přišli pouze pro podpisy, fotbal je až tak nezajímá. V druhé půli padnou ještě tři góly na každé straně, zápas tak skončí nerozhodně 6:6. Rozhodčí to nepokazil, všichni jsou spokojeni.

Zlatí hoši se však ještě do kabin nedostanou. Strhne se bitva o podpisy a fotky s upocenými hvězdami. Moderátor se opět pokouší udělat pořádek. Opět marně. Podepisují se snad úplně všichni: „Holky, ale já jsem ani nehrál“, brání se podpisu mladík oblečený v dresu. Dívkám to ale vůbec nevadí, nahání každého, kdo jen trochu připomíná nějakého toho slavného hokejistu. Nutno říci, že hokejisté jsou neuvěřitelně trpěliví. I přes to všechno se dokáží usmát do objektivu a připojit podpis na všechny možné části těla.

Asi po hodině se situace uklidňuje, lidé pomalu odjíždějí, auta jsou plná pomalovaných, popsaných, ale šťastných fanoušků.

Fotbalem ale akce pro hokejisty zdaleka nekončí, právě naopak. Jejich tažení pokračuje ve vinném sklípku. Ovšem – slovy klasika - „bez bab!“

Neměli jsme nikdy jistotu (Stachová)

Když je dospělý člověk těžce nemocný, je to neštěstí. Když je těžce nemocné malé dítě, je to tragédie. Pro něj i pro celou jeho rodinu.

Setkání v nemocnici

Je poměrně chladné ráno na konci dubna a já vcházím hlavním vstupem do areálu Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně na Pekařské ulici. Krátce projdu dvorním traktem a vejdu do budovy J, kde se ve čtvrtém a pátém patře nachází oddělení klinické neurochirurgie. Hodiny ukazují sedm, když vstupuji do pokoje v pátém patře budovy. Vstříc mi vychází mladá plnoštíhlá žena, je milá, sympatická a klidná. Vzhledem k nadcházejícím hodinám její klid obdivuji. Za ní zahlédnu drobný dětský obličejík její dcery Ivetky. Dítě má vyholenou hlavičku a pobledlou tvář. Je také klidná a zvědavá. O hodinu později ji čeká operace, která může navždy změnit její život.

Neurochirurgická klinika ve Fakultní nemocnici u sv. Anny v Brně je špičkovým a od prosince 2004 nově otevřeným zařízením specializujícím se na léčbu epilepsie. Interiéry jsou vybaveny v měkkých přírodních barvách, pokoje pro pacienty jsou vymalovány v příjemných pastelových odstínech, mají dřevěné obložení a výhled na městskou zástavbu jihomoravské metropole. Chodby jsou široké, světlé a vzdušné a jsou vkusně vybaveny sedacím nábytkem a květinami. Na jednotce intenzivní péče tohoto oddělení mají sestry na starost vždy jednoho, nejvíce však dva pacienty, u kterých sledují i sebemenší vzdychnutí. Doktor je neustále v dosahu. Nikdy zde nezhasínají světla, tady den ani čas péče nikdy nekončí.

Oddělení disponuje dvěma operačními sály, jeden je v modré a druhý v zelené barvě. Na jeden z nich o hodinu později převážejí i malou Ivetu. Její příběh začíná téměř před deseti lety, ve chvíli jejího narození, ačkoliv ve skutečnosti začal ještě o pár měsíců dříve, v době těhotenství její matky. Kráčím dlouhou osvětlenou chodbou, za okny je pulzující areál nemocnice a pošmourné dubnové ráno. Na lehátku po mé levé ruce jede chodbou k operačnímu sálu desetiletá Ivetka a svou ručkou svírá dlaň matky. Má za sebou premedikační předoperační přípravu a vyšetření magnetickou rezonancí. Před námi se otevírají široké prosklené dveře operačních prostor. Dál už nesmím, ani maminka dítěte. Jen ještě vidíme, jak ji překládají na operační vozík, něco jí vysvětlují, Ivetka kývá hlavou a pak už se dveře zavírají a na chodbě jsme jen my dvě. Operace bude trvat několik hodin, a tak odcházíme do kantýny v přízemí budovy, kde nad šálkem kávy a v šumu okolního chodu nemocnice mi Lenka, její matka, začíná vyprávět.

Ivetin příběh

Všechno začalo už v době Lenčina těhotenství. „Na konci šestého měsíce jsem onemocněla toxoplasmózou, nebezpečnou nemocí přenášenou holuby, králíky nebo kočkami, která vážným způsobem poškozuje vývoj plodu. Ve většině případů dochází v prvních měsících těhotenství k samovolnému potratu. V mém případě tomu tak nebylo. Lékaři provedli řadu vyšetření na konci kterých stála jistota: u plodu nebyly nalezeny vývojové vady a bylo vysoce pravděpodobné, že dítě se narodí úplně tělesně zdravé. Po třech měsících se prognóza potvrdila. Ivetka byla tělesně v pořádku, měla obě ručičky, obě nožičky, nikde žádné srůsty nebo znetvoření. Měli jsme hroznou radost, prostě radost. Vzápětí však u ní doktoři zjistili přítomnost tmavého útvaru v pravé polovině mozku. Následovala další nepřetržitá řada vyšetření, odběry, sledování a po dvou měsících od narození první operace mozku. Tehdy si už byli doktoři jistí. Iveta měla v hlavě zhoubný nádor, tak zvaný neuroblastom, který musel jít pryč. To byl šok. Pak už jsem jenom brečela, brečela, brečela ...“. Ve dvou měsících děvčátko vážilo 3 kila a měřilo 52 centimetrů. Operace trvala 7 hodin a byla úspěšná.

Sedím a poslouchám silnou ženu naproti mně, jak vypráví o prvních chvílích po této operaci. Stála tehdy před operujícím lékařem, vyslechla si jeho zprávu a nahlas si pomyslela: „Je po všem.“ Dodnes si pamatuje na výraz obličeje muže v bílém plášti, na jeho pohled, když jí řekl: „Teď to teprve začne, paní Králová.“ Následují měsíce, během kterých musí být rodiče připraveni na všechno, i na smrt dítěte. Chemoterapii přesto zvládá několikaměsíční kojeneček zcela ukázkově, rychle se zotavuje a navzdory špatným prognózám lékařů je tři měsíce po operaci natolik zotavený, že odchází domů. Poprvé od porodu překračuje Lenka se svojí dcerou v náručí práh jejich domova.

Část mozku dítěte byla již v prenatálním věku nahrazena nádorem a když byl vyoperován, vznikl v lebce dutý prostor, který se později začal vyplňovat cystou. Cysta rostla zároveň s dítětem a dlouhou dobu se nijak neprojevovala. Až po druhém roce života se objevily první epileptické záchvaty. Znovu navštívili odborníky a Ivetka začala užívat léky. Množství i účinnost léků byly v průběhu dalších let lékaři stále zvyšovány, až Iveta dosáhla meze, kdy se její epilepsie stala neléčitelnou. A tehdy začali lékaři opět uvažovat o operaci. Jednalo se o zavedení tzv. vagoneurostimulátoru, který dokáže zachytit počátek epileptického záchvatu a jeho průběh eliminovat či zmírnit jeho intenzitu. Zavádí se do oblasti krku nebo hlavy v případech, kdy se pacient stane farmakorezistentním na epilepsii, tedy když léky již nepomáhají a pacient je neoperovatelný. Je poslední možnou nadějí, navíc poměrně účinnou. Nakonec však po opětovném zhodnocení Ivetina zdravotního stavu tým specialistů od této možnosti upustil. Rozhodli se pro fenestraci cysty, tedy odsátí mozkomíšního moku, který se v cystě shromažďuje, čímž tlačí na lebku i ostatní části mozku a způsobuje epileptické záchvaty. Teprve v případě, že by tento zákrok nesplnil očekávání, přistoupili by v další fázi léčby k umístění vagoneurostimulátoru.

Po operaci

A tak sedím s její matkou v útulném prostředí nemocniční kantýny a čekáme na výsledek operace. Po třech hodinách je po všem. Ivetka leží v mírném přitížení svého nemocničního pokoje a přivřenýma očima hledá maminku. Má ovázanou hlavu a zpod obvazu vykukuje kůže zažloutlá od dezinfekce. Je zase klidná, poslušná, ještě zcela pod účinky anestetik si na nic nestěžuje. Brzy znovu usíná, a tak vycházíme na chodbu, kde na matku čeká lékař. Nic bližšího se nedozví, bude trvat ještě několik dnů, než lékaři řeknou konkrétní závěry. Operatér je však s průběhem operace spokojen.

Navštívila jsem Ivetku ve společnosti maminky ještě několikrát. Druhý den po operaci komunikovala se svým prostředím, byla orientovaná a poznávala své lidi. Podle sdělení sester je velice klidná a poslušná, na bolesti si nestěžuje a její stav je stabilizovaný. Po čtyřech dnech sedí na posteli a hraje si s plyšovou hračkou. Levé oko jí ještě „ujíždí“ a světuje se s pocitem, že se jí „kutálí hlava“. Obvaz má sundaný a já vidím dlouhou jizvu táhnoucí se nad čelem po celé šířce hlavy. Je tlustá a zarudlá, ale všude kolem ní už pučí nové světlé vlásky, jakoby záruka toho, že všechno bude jako dřív. Po týdnu Ivetku převážejí na neurochirurgii do dětské nemocnice a týden na to je doma.

V tichu a pohodlí jejich kuchyně jsem je navštívila po třech týdnech od operace i já. Jejich dům stojí na samém konci jihomoravské vesničky nedaleko Brna a je z gruntu nový. Rodina se do něj stěhovala před osmi měsíci. Ivetka mě vítá širokým úsměvem, šedomodré oči jí svítí jako hvězdičky. Má na sobě tmavomodré tepláčky i tričko a nebýt vyholené hlavičky s širokou světlou jizvou, nikdo by nepoznal, že před pár týdny prodělala těžkou operaci mozku. Na hlavičce má kraťoučké světlé vlásky, které sílí každým dnem. Její matka Lenka je vstřícná, nabízí mi kávu a zvesela vypráví: „Doktoři se konečně rozhoupali a řekli nám verdikt. Ivetka je z onkologické stránky zdravá. K recidivě rakoviny, kterou jí operovali ve dvou měsících, nedošlo a nepředpokládají, že ještě dojde. Prý je dost pravděpodobné, že se malá dožije vysokého věku. Ale když jsem se ptala, co bude dál, tak jen pokrčili rameny.“

Měla bych děkovat za to, že Iveta mohla prožít deset plnohodnotných let svého života. Ona je hrozně silná, já bych to nevydržela.“

Plány do budoucna

Dívka si žije ve svém světě, ve kterém pomalu přichází na to, že některé věci, běžné pro ostatní děti, nikdy nebude moci sama dělat. Nikdy nepůjde sama nakoupit, nemůže se sama vykoupat, nenaučí se nikdy číst, psát nebo počítat. Část mozku, kdysi nahrazena nádorem a nyní cystou, obsahovala i centra inteligence, vidění, paměti a emocí. Je pravda, že některé z těchto funkcí zcela neočekávaně převzala zbývající část mozku, její chápání a myšlení však funguje jen v některých spojích. Paměť má jen krátkodobou, neumí pracovat s čísly ani písmenky, neví, kolik je jí let, naučí se sice skvěle nazpaměť písničku, ale když ji přerušíte, už není schopna navázat. Na vysvětlení některých omezení se ptá, je však otázkou, zda si je pamatuje. Nikdy nebude samostatná, nikdy nebude soběstačná. Její IQ má hodnotu 48 a jeho výše se ani s přibývajícím věkem nezmění. Je milým a poslušným dítětem, darem pro své rodiče, kteří přestali konečně počítat dny a měsíce a přemýšlejí i o budoucnosti svého dítěte. Lenka se slabě usmívá, kreslí prstem po stole a dodává: „Víš, nikdy jsme neměli jistotu, nevěděli jsme, jestli budeme slavit její další narozeniny, a teď plánujeme, poprvé za deset let.“ Přesto ... Iveta prodělala předchozího dne silný epileptický záchvat. Trval přes půl hodiny a po jeho odeznění měla ochrnutou půlku těla. Teprve za hodinu se její stav vrátil k normálu. Pokud se výsledek operace nedostaví a epileptické projevy se nezmírní, lékaři zváží další sledování jejího stavu a možnost voperování vagoneurostimulátoru, jehož umístění před několika týdny prozatím odmítli.

Co je to plnohodnotný život?

Teď tu dívka sedí s námi u stolu, popíjí Coca-colu a sleduje můj diktafon. Po chvíli se ptá, co to má teta za krabičku. Když jí maminka vysvětlí funkci přístroje, chvíli zamyšleně sedí a potom požádá: „Mami, maminko, můžu taky něco říct do toho kazeťáku?“ Sotva znatelně kocktá. Otáčím mikrofon k ní a poprosím ji o písničku. Ještě plná dojmů si o pár hodin později kazetu přehrávám k soukromí svého bytu. V pokoji vedle moje desetiletá zcela zdravá dcera znuděně sleduje televizi a jistě přemýšlí, jak se vyhnout domácí úloze z matematiky. A z diktafonu se line tenoučký veselý hlásek: „Jede, jede mašinka, kouří se jí z komínka ...“. Sleduji, jak mi přibývají řádky na obrazovce mého počítače, v tichu pokoje je slyšet tikot hodin. Hlavu mám plnou těch mírných šedomodrých dětských očí a myslím na to, že i s těžkou nemocí lze žít a nazvat takový život plnohodnotným. Děkovat za každý den. A možná jsou takoví lidé šťastnější a láskyplnější, než my ostatní, co jsme zdraví a relativně nic nám neschází.

Fest Protestfest aneb Jak jsme pochodovali proti zbraním

Brno – Na první pohled poklidné dubnové odpoledne. Slunce konečně ukazuje svoji sílu a příjemně pálí. Avšak na brněnském Moravském náměstí se počínají scházet především mladí lidé, aby svojí účastí podpořili protest proti zbrojnímu průmyslu. Taková byla alespoň idea pořadatelů. Když se tak rozhlížím kolem sebe, pochybuji, že dobrá polovina účastníků ví, proč tu je. Například skupinka na trávě polehávajících, silně podnapilých a dosti hlučných individuí v otrhaném a špinavém oblečení, kolem kterých pobíhají vlčák a strakatý kříženec. Hlavně, že je v parku veselo a hraje dost hlasitě hudba, ze tří stran najednou.

Na plácku uprostřed náměstí rozložili svoje stánky neziskové organizace, procházím kolem Hnutí Duha, Greenpeace a Nesehnutí. Se mnou tak činí maminka s dítětem v kočárku, mladík v batikovaném triku a starší paní o berli, která asi chtěla náměstím jen projít, protože odchází a možná nevěřicně kroutí hlavou, co si to ti mladí zase vymysleli. Sednu si na lavičku, ke mně z jedné strany starší pán ve špinavých kalhotách a saku loudící na mě „drobáka“ a z druhé strany korpulentnější muž kolem padesátky s kamerou pověšenou na krku. Vrtá mi hlavou, co ten tu asi dělá. Po půl hodině je mi to jasné, jde o tajného policistu. Moc tajný se mi nezdá, ani ti ostatní, co si za ním chodí sednou a „probrat situaci“. No nic, je to přece kvůli naší ochraně, jen ta nenápadnost by chtěla vypilovat.

Navíc na každém rohu náměstí stojí policejní hlídka. V těch černých kombinézách jim musí být značně teplo. Proč je jich ale tolik? Jdu za jednou dvojicí a chci se zeptat, ale prý mi to může říct jen tisková mluvčí. A tu najdu na protějším rohu, kde není, ale jsem odkázána na další roh a potom na další. Po okružní cestě kolem celého náměstí jsem ji našla. Hrozí účastníkům Protestfestu nebezpečí? „Jsme připraveni na střet nebo incident mezi anarchisty a neonacisty, zatím tomu nic nasvědčuje. Večerní pochod by se však mohl vyhrotit, proto je policie ve střehu.“ Takto zní oficiální verze. Zkusím se ještě zeptat Petra Machálka, jednoho z organizátorů, jak vypadá situace z jeho pohledu. „Nebezpečí tu je. Máme problém s tím, že nás skinheadi hází do jednoho pytle s anarchisty, kteří navíc tři ze skinheadů nedávno zmlátili. Tak čekáme, kdy přijde nějaká provokace nebo srážka.“ Tak nevím, pořadatelé prohlašovali, že Protestfest proběhne poklidně, že nikdo nemusí mít strach přijít, ale věci, které tu kolem sebe vidím, tomu příliš nenasvědčují.

Blíží se čas pochodu, u východu z parku se řadí ti odváznější, někteří si maskují obličej šátky. Není ještě čas „utéct“? Do ticha se najednou ozvou kroky těžkých policejních bot. Ze dvou stran se na náměstí blíží policejní těžkooděnci, v rukou obušky a štíty, na hlavách přílby. Řadí se po stranách parku a vyčkávají, až vyjde průvod. Když se tak stane, sevrou nás mezi sebe jako do kleští. Jsem uprostřed průvodu, kde to vře jako v kotli. Okolo mě všichni křičí a pískají. Zmocňuje se mě panika. Ta síla mě strhuje sebou, mám pocit, že musím křičet taky, jinak mě ušlapou. Zaléhají mi uši od hudby znící z kamionu před námi. Pokouším se dostat ven z průvodu, ale není kudy, mezi těžkooděnci se neprotáhnu, musím vpřed s ostatními. Konečně na Nových sadech řady policistů povolí. Protáhnu se mezi dvěma obry a volněji se mi dýchá. Dál pokračuji v cestě mimo samotný průvod, nemám žaludek vrátit se zpět do davu. Po úmorné cestě končí naše pouť v Pisárkách u Antroposu. Kordon policistů se řadí do boku a rozjívění účastníci se jdou bavit do parku, odkud je už z dálky slyšet opět tu řvavou hudbu, která nás provázela po celou cestu městem Brnem. To je konec jednoho ostře sledovaného protestu. Děkuji, stačilo. Ale jako adrenalinový sport mohu doporučit.

Nevinné a izolované (Strnadel)

Totální instituce: místo, kde se státní moc ukazuje ve své „pravé podobě“. Takto popsal vězení Erving Goffman v šedesátých letech. Od té doby se mnohé změnilo, věznice se více otevírají veřejnosti a zavádějí nové metody. Stále však existují temná zákoutí tohoto systému, kde jsou snášeny nejrůznější důvody pro to, aby stav zůstal nezměněn. Jedno takové zařízení navštěvuji už dva roky: jde o Vazební věznici v Brně - Bohunicích.

Celé Bohunice nesou pečeť temnoty. Kromě věznice je tady krematorium, nemocnice, ústřední hřbitov. Šedivé paneláky na sídlišti byly stavěny tak, aby při leteckém pohledu tvořily tvar srpu a kladiva a ulice jsou pojmenovány podle států Sovětského svazu. Na zastávce Běloruská vystupuji z tramvaje číslo osm a vyrážím k branám věznice. Dnes však nejen jako odborný poradce projektu Drogové služby ve vězení, který nezisková organizace Sdružení Podané ruce provozuje v brněnské věznici s cílem kontaktovat uživatele drog a motivovat je k léčbě a abstinenci, ale i jako novinář – reportér. S tím se však nikomu chlubit nehodlám, věznice si přísně hlídá svoji informační neprostupnost.

Před branou věznice postává několik skupinek lidí a kouří. Jsou to rodinní příslušníci nebo známí uvězněných osob, přišli na návštěvu, na kterou mají obvinění nárok jednou za dva týdny. Vcházím služebním vchodem, zdravím se s příslušníkem vězeňské stráže, kterého prosím o klíč od skříňky, kam si ukládám mobilní telefon a bez potíží procházím bezpečnostním rámem. Černovlasé krásce v uniformě ukazují svoji identifikační kartu vystavenou věznicí společně s občanským průkazem a ohlašují jméno jednoho z klientů, které chci navštívit. Ona mi pod sklem podává kartičku s nápisem „Návštěva“. I po dvou letech jsem cizinec. Ničím jiným bych zde však být nechtěl.

Procházím do administrativní části věznice a stoupám do druhého patra, kde je oddělení s výslechovými místnostmi. Před vstupem na oddělení musím zazvonit, od žádných dveří klíče nevlastním. Otevírá mi další atraktivní černovláska a vítá mě tradičně slovy: „Ježišmarjá, Podaný ruce. Vás ještě nic nepřejelo?“ Moje návštěva totiž pokaždé znamená, že mi dozorcí budou muset přivést pět až šest lidí a takový počet po nich žádný vyšetřovatel ani obhájce nechce. Já se, také tradičně, pousměji, a pokračuji v cestě do své „kanceláře“. Nacházím zde jednu novou žádanku od sedmnáctileté slečny. Píšu její jméno na kus papíru spolu s dalšími jmény stálých klientů a jdu seznam odevzdat milé dámě u vchodu.

Na vazbu se dostanou lidé obvinění z trestné činnosti, u kterých soud pojme podezření, že by mohli v trestné činnosti pokračovat, případně se vyhybat trestnímu řízení nebo ovlivňovat svědky. Mělo by se jednat o krátkodobé opatření, realita je však taková, že někteří stráví na vazbě i dva roky. Režim je všude stejný. Dvacet tři hodin na cele, hodinu vycházka. Budíček v šest ráno, přes den musí být ustlaná postel, jídlo třikrát denně. Dá se to přežít, pokud se lidé na cele vzájemně podporují a mají dostatek kontaktů s blízkými. To se však netýká těch, kteří jsou na vazbě kvůli možnosti ovlivňování svědků a kteří mají nejen omezený kontakt s venkovním světem, ale také jsou většinou sami na celách. To je případ ženy, kterou mi dozorce přivádí jako první. Jmenuje se Anna.

„Já vás tak ráda vidím. Modlila jsem se, abyste dneska přišel,“ říká hned ode dveří. Je už dvacet dní sama na cele, s vědomím, že je stíhána pro trestný čin vraždy ve stadiu pokusu. Mezi mými klienty je výjimkou, protože sama drogy nikdy neužívala. Její nešťastný příběh ale tak dojal referentku ženského oddělení, že mě poprosila, abych jí navštěvoval. Ve zkratce: bránila svojí kamarádku, kterou napadla dvakrát tak velká žena pěťmi. Během šarvátky se v ruce Anny objevil nůž a útočnice skončila s bodnými ranami v oblasti hrudního koše v nemocnici. Kriminálnísté Anně přisoudili úmysl zabít. Ptám se, jestli došlo k nějakým změnám od doby, co jsme se neviděli, a dozvídám se, že ne, ani s obhájcem ještě nemluvila.

„Jediný zvuky, který slyším na cele, jsou skřeky z psychiatrie, nadávky dozorkyň a řev jedné holky, že chce domů. Dneska v noci začal z protější cely zpívat jeden cikán. Zpíval hrozně falešně. Já se nechci zbláznit, já se nechci zbláznit.“ Mluvíme o tom, co jsem se dozvěděl od její matky, které jsem volal, všechny moje slova hltá, visí mi pohledem na rtech a potom chvatně říká, co mám vyřídit. Jsem rád, že přemýšlí o tom, co se děje venku, že má starost o své blízké, že se snaží hodně číst, že nemyslí na minulost ale na budoucnost. To jsou jediné způsoby, jak se nezbláznit.

Jako druhou mi přivádějí opět ženu – sedmnáctiletou dívku, tu, od které jsem ráno dostal žádanku. Je také sama na cele. Jmenuje se Žaneta, drobná Romka, pět let brala heroin, je na vazbě kvůli obvinění z loupežného přepadení. Také ona mluví o zbláznění. „Po pěti dnech tady jsem takovej magor, jako jsem nebyla za celou tu dobu co jsem brala drogy,“ říká. Zároveň mi sděluje, že toho, z čeho jí obviňují, se vůbec neúčastnila, prý ji poškozený označil na fotce, ale musel se splést. Nejsem od tu od toho, abych soudil, ani se o to nesnažím, po zkušenostech jsem poznal, že pravda je někdy nezjistitelná. Raději se zajímám o její aktuální stav. „Dávají mi diazepam, ale dvojky, venku mi dávala doktorka pětky a ani ty mi moc nezabíraly. Snažím se spát, snažím se to všechno zaspat.“ Protože se Žanetě ještě neozvala máma, nabízím, že se za ní stavím, aby jí poslala balík. Když se domlouváme na obsahu balíku, ptám se, jestli potřebuje cigarety, a ona mi říká, že jako mladistvá cigarety dostávat nemůže. A já si uvědomuji ten paradox. Sedmnáctiletá dívka může být držena sama na cele, v naprosté nejistotě co bude dál, medikovaná diazepamem, ale kouřit nemůže. Protože to škodí zdraví.

Po polední přestávce mě čekají ještě dva klienti -muži. Oba už znám, oba už byli na vazbě vícekrát, oba jsou vcelku typickými uživateli pervitinu. Zbývající dva klienti, se kterými jsem chtěl mluvit, jsou na vycházce a nepřijdou. Chápu. Jednu hodinu za den na čerstvém vzduchu, ačkoli na zoufale malém prostranství, bych si také nenechal vzít. Při odchodu jdu ještě navštívit vedoucího výkonu vazby a ptám se, proč nemohou být Anna a Žaneta spolu na jedné cele. Dává mi vyčerpávající přednášku plnou paragrafů, ze které vyplývá, že to prostě nejde. Pokyvují hlavou, loučím se a aspoň pro dnešek nechávám toto místo za sebou. Místo, kde se moc ukazuje v celé své kráse, nahotě a nesmyslnosti.

„Pomoz mi, abych to dokázal sám“ (Taušová)

Je pondělí ráno. Blížím se k Montessori centru v Brně na Št'ouračově ulici. Zatím se ve mně mísí zvědavost se skepsí. Jsem zvědavá na školku, ve které nejsou hračky, ale pomůcky; kam rodiče své děti neodkládají, protože mají jiné povinnosti, ale podílí se na jejich výuce. A skepse? Zatím nedokážu uvěřit v systém, kde neplatí odměny, tresty, srovnávání, kde je autorita učitele nahrazena vnitřní autoritou dítěte. Je opravdu možné s filozofií Montessori zformovat jedinečnou osobnost?

Otvírá mi Lenka Komárková, drobná, vitální žena a pohodová žena. Vítá mě otázkou: „Kde to budete publikovat?“ Odpověď „nikde“ ji zjevně nepotěšila. „Škoda. My se jako občanské sdružení financujeme sami, takže je pro nás každá publicita důležitá,“ vysvětluje.

Školka hrou

Čekám, až se začnou scházet první děti a rozhlížím se kolem sebe. Na první pohled nepůsobí školka nijak nezvykle. Klasické pidistolečky a pidižidličky, v otevřených skříňkách vzorně uspořádané pomůcky... Jdu se podívat blíž. Poloviny ořechových skořápek a kleště; struhadlo a mýdlo; korálky v plastové misce a smetáček; miska, ruční šlehač a tekuté mýdlo; tubičky s barevnými víčky a několik barevných tyčinek; miska, trychtýř a sklenička s obarvenou rýží, exotická zvířata na fotografiích a jako plastové figurky, dřevěné rámečky s látkami, knoflíky, zipy...

Lenka komentuje můj průzkum: „Snažíme se, aby tady bylo harmonické prostředí – děti mají všechny věci, které potřebují k činnosti, dostupné, v otevřených policích, takže nemusí žádat dospělého, aby jim něco podal. Obrazy mají v úrovni očí, což je docela nezvyklé.“

Vcházím do kuchyně. Pro dospělého je nesmírně nepohodlná. Všechny přístroje, skleničky a talířky (dokonce i ostré kuchyňské nože!) jsou umístěné na dosah dětské, nikoli dospělé ruky. Dřez na umývání nádobí mám zhruba v úrovni stehén. „Vy necháváte čtyřleté děti umývat nádobí?“ ptám se překvapeně. „Ony tu i samy vaří. Jak kluci, tak holky. Dneska budou připravovat houbovou polévku,“ reaguje Lenka na mou otázku. Mimoděk se mi vybavuje vzpomínka na základní školu, kde jsme vaření měli až v osmé třídě. Vlastně měly, protože vaření bylo určeno pouze pro dámy. Nějaké rozdíly ve výchově tu přece jen budou...

Další překvapení mě čeká na WC, které zdobí poněkud neobvyklá dekorace – ručně malovaný strom přes celou zeď. Ze stropu visí silonové nitě s motýlky, na zemi pod stromem jsou poházené kamínky a větvičky. „Jak to souvisí s filozofií Montessori?“ zajímá mě. „To je prvek Feng – shui. Montessori filozofie je velmi otevřená. Sem můžou chodit děti všech náboženství, přijímáme každou kulturu...“ Lenčina slova přerušil zvonek. Přicházejí první děti s maminkami. Ticho a téměř mystický klid, který tu vyzařuje z každého koutku, je přerušeno dětskými hlasy. K mému údivu s sebou některé z maminek mají i několikaměsíční kojence. Docela se bavím představou, že bych zítra do školky, kterou navštěvuje moje dcera, vzala i desetiměsíčního Štěpána. Nejspíš by to neprošlo.

Další z „vychovatelek“, Hana, mi nastiňuje program: „Teď je doba pro samostatnou aktivitu dítěte. Děti jdou do praktického koutku – ten je určen na rozvoj motoriky. Každá pomůcka je jen v jednom exempláři a pokud chce víc dětí v jednom okamžiku pracovat se stejnou věcí, musí se mezi sebou dohodnout. Potom je společný program – relaxační chůze na elipse, říkání básniček, však uvidíte.“

Vidím. Každé dítě (vyjma kojenců) si bere malý kobereček, rozprostírá ho po zemi a vybírá si jednu pomůcku, se kterou chce pracovat. Od Lenky vím, že pomocí koberce si děti ohraničují svůj prostor, místo, kam druhé dítě nevstupuje. U mého pidistolečku se usazuje chlapeček.

Přinesl si podnos s tekutým mýdlem a šlehačem. Jde k umyvadlu a napouští vodu do misky, kterou si opatrně pokládá na koberec. Oslovuji ho: „Ahoj, jak se jmenuješ?“

Asi tříletý chlapeček mlčí a zarputile šlehá mýdlo s vodou.

„Co to děláš?“ zkouším to znovu.

Ticho.

Jsem neodbytná: „To je obarvená voda?“

Chlapec na mě pohlédne a rázně prohlásí: „Já su Filípek a chcu bejt sám!“

Jasně a bez okolků dal najevo svou vůli. Konečně chápu, co měla Lenka na mysli, když mluvila o svébytnosti, vlastní osobnosti a respektu k sobě samému. Na respektu k druhým bude muset Filípek ještě asi zapracovat.

Jdu se podívat k jinému koberečku. Blondřatá holčička pracuje s fotkami zvířátek a plastikovými figurkami. Ke každé fotce má přiřadit správnou plastikovou figurku. Účel téhle pomůcky je mi jasný. „Ahoj, já jsem Míla. Jak se jmenuješ?“ Holčička se usměje: „Janička.“ Chci ji vyzkoušet: „A víš, jak se všechny ty zvířátka jmenují?“

„Žilafa, slon, tygl, lev, velbloud a zebla,“ prohlásí suverénně. Ani jednou se nespletla.

Relativní klid v místnosti náhle přeruší křik. Dvouletá Anička zuřivě odmítá uklidit rozsypanou rýži i ostatní rozházené pomůcky. Reakce její maminky mě docela překvapila. Místo očekávaného plácnutí přes zadek Andulce stoicky oznámila: „Jestli chceš křičet a dupat, můžeš v předsíni.“ Rozběsněná Anička tam skutečně odbíhá a Lenka mi objasňuje situaci:

„Filozofií Montessori je svoboda dítěte. Je to rovnocenné postavení dospělého a dítěte.

Klasická autorita, kdy dospělý přikáže a dítě poslechne, by tu měla úplně vymizet.

Když si má třeba dítě po sobě uklidit a nechce, tak je mu povolen jakýkoli křik, dupání.

Vyjádření negativních pocitů je zcela v pořádku, protože není dobré emoce potlačovat. Pokud už je dítě unavené, tak mu rodič nabídne pomoc. Je to zároveň i zpětná vazba pro rodiče – pochopí, že dítě přetížil, protože už není schopné si samo pomůcku uklidit. Dítě ovlivněné autoritativní výchovou se v dospělosti snaží ovládat druhé nebo sebou naopak nechá manipulovat.“

Trochu nechápavě přikývnu. Z předsíni se dál ozývají Aniččiny „emoce“ .

Školka se pomalu zaplňuje. Přichází Iva (29) se synem Tomíkem (4-5) a batoletem Pavlínkou (15 měsíců). Tomík suverénně míří k policím s pomůckami, vybírá si dřevěnou desku posypanou moukou a usazuje se u jednoho ze stolečků. Posunuje si brýle, které mu sklouzly z nosu a začíná pobrukovat: „Ej, bí, sí, dý, áj, ef, dží...“ a prstem do mouky vykresluje písmenka. Zkušeně zatřese rámem a mouka se uhladí. Soustředěně napíše TOM a obrací se na Ivu: „Mami, nakreslíš mi džej? Já namaluju auto, jo?“ Vedle J se vynořuje schematický vehikl. Tom znovu zatřese rámečkem a otiskuje do mouky konečky prstů. „To sou stopy od jelena,“ oznamuje na vysvětlenou. Začíná se nepřítomně hrabat v mouce a vytváří kopečky.

„Tome, jestli tě to už nebaví, vezmi si jinou pomůcku,“ reaguje rázně Iva.

„Mě to BAVÍ!!!“ důrazně opáčí potomek a dál se hrabe v mouce.

„Tomíku, pojď to uklidit.“

„NE!!!“ zapřel se. Pavlína, která se batolí kolem stolu s dřevěným puzzle v rukou, se upřeně zadívá na bratra.

Do souboje mezi matkou a synem se na Ivinu prosbu zapojuje Lenka. Přikleká k Tomíkovi, hlavu blízko jeho a jemně se ptá: „Co provádíš s tou moukou? Zkoušíš, jaká je na dotek?“

Tom nereaguje, s očima upřenýma do neznáma dál shrnuje mouku na hromádky. Bílý poprašek pokrývá stůl i podlahu pod Tomíkovou židlí. „Pojď, vezmeme si smetáček a uklidíme to tady.“ Zametání Tomíka evidentně baví víc než črtání písmen do mouky. Za

chvíli je pomůcka uklizená, Tomík odbíhá do vedlejší místnosti pro jinou „hračku“ a já v duchu smekám před Lenkou, která dělá přesně to, co káže.

Mírím do kuchyně. Na stolečku je připravený talíř s bramborami, mrkví, petrželi a žampiony. Dvouletý Jáchym se batolí vedle své sestřičky a stejně jako ona si bere prkénko a nůž. Sedám si vedle nich a zapřádám rozhovor s energickou a sportovně vyhlížející maminkou Janou. Čtyřletá Madlenka je z mé přítomnosti trochu rozpačitá a ani nezvedne oči od petržele

„Hlavní rozdíl mezi klasickou školkou a Montessori vidím v tom, že tady má dítě svůj vlastní prostor, prostředí je tu vytvořené tak, aby se dítě mohlo rozvíjet. Ve školkách absolutně chybí individuální přístup, nebere se ohled na to, že každé dítě je jiné a potřebuje v každou dobu něco jiného. Tam se věci učí kolektivně, a když je nějaké dítě trochu pomalejší, nemá šanci do v tom tempu dobře zvládnout.“

Dvouletý Jáchym si na své prkénko pokládá vedle pokrájených žampionů mrkev a usilovně pižlá hliníkovým nožem nepoddajnou zeleninu.

„Počkej Jáchymku, tohle je moc náročné na krájení,“ Jana bere mrkev a podává Jáchymovi bramboru.

„Já jsem díky Montessori začala o svojí výchově přemýšlet. Pochopila jsem, že když něco s dětmi nefunguje, tak většinou není chyba v nich, ale v mé předchozí výchově. To uvědomění bylo bolestné, ale je to tak. Teď řešíme věci v klidu, oni se nebojí mi říct, co potřebují a já na to beru ohled. Je to časově dost náročnější. Když třeba někam spěcháme nebo musíme rychle odjet, tak někdy rezignuji na všechny zásady, všechno tohle padá. Občas si říkám, že jsem jenom člověk a že nic nefunguje dokonale. Někdy mi emoce prostě nedají. Tady uvnitř to vypadá ideálně, protože je tu dobře připravené prostředí a všichni respektují stejné zásady. Jakmile se octnete venku, je to mnohem těžší.“

Individuálně program končí a děti se přesunují ke spirále. Pobaveně poslouchám pozapomenuté dětské říkanky, doprovázené pantomimickým napodobením obsahu a seznamuji se s jedním z rodičů, jediným mužem ve školce. Vladimír je na výchovu svého tříletého syna sám. Otec samoživitel. Přesto chodí s Filípkem do Montessori centra, kde za každou hodinu zaplatí 50 korun. Proč?

„Snažím se najít to nejlepší pro dítě. Montessori se mi jeví jako nejpreciznější a nejpropracovanější metoda. Uvažuji o tom, že by sem chodil trvale, i když je to finančně náročnější. Tady jsou hrozně vnímaví k potřebám dítěte a má to i přínos pro mě. Hlavně jsem si uvědomil spoustu věcí, které do té doby byly skryté. Naučil jsem se Filipa zvládat. Jeho projevy nespokojenosti se pro mě staly čitelnými a dokázal jsem na ně reagovat. Uvědomil jsem si, kolik věcí může člověk v dítěti zkazit. Direktivní autoritativní výchova nedává dítěti šanci se projevit, svobodně vyjádřit své přání. Proto Montessori.“

Společný program se blíží k závěru. Za chvíli budou děti obědovat polévku, kterou pomáhaly připravit. Já si balím věci a pořád nemám odpověď na otázku, jestli je Montessori metoda tak účinná, jak slibuje. Zato je mi jasné, že rodiče, které jsem dnes potkala, se svým dětem věnují víc, než kdokoli jiný. Děti si od nás žádají dvě velmi ceněné komodity – pozornost a čas. Můžeme mít desítky oprávněných i neoprávněných důvodů, proč pozornost a čas věnovat něčemu zdánlivě potřebnějšímu. Jenže je dost dobře možné, že se nám tahle promarněná investice vrátí jako bumerang.

POSLEDNÍ DOMOV

Podlesí, 8.6.2005 - Na boty si nazouvám návleky. Chvilí mě trvá než najdu dva dostatečně velké. Většina z nich je totiž vyrobena pro mnohem menší nohy než pro moje jedenáctky. Nakonec se musím spokojit s tím, že budu trochu připomínat cirkusáka. Jeden návlek je totiž modrý, druhý bílý. Na tom modrém je natištěný nápis Domov důchodců Podlesí, což mě uklidňuje, že jsem se ocitl na správném místě, a ne v manéži.

Vrchní sestra mě seznamuje s polovinou svých podřízených na oddělení B. Druhá polovina již rozváží snídaně. Přidávám se k sestře Daniele, která na vozičku tlačí porce s jídlem a ranní dávkou léků. V jednotlivých pokojích se jí snažím alespoň trochu pomoci s roznášením. Mnohdy to ale není snadné, protože většina seniorů má očividnou radost z nové tváře. Většina z nich se se mnou dává ochotně do řeči. Pan Karásek mě dokonce vnucuje čokoládové bonbóny. S díky odmítám a říkám, ať je schová pro vnuky. „Za mnou nepřijdou ani moje dvě dcery, natož vnuci,“ odpovídá pan Karásek. Mám pocit, že jsem zahlédl v jeho očích kapku slzy. Snaží se usmívat, ale myšlenkami je asi jinde.

Jak postupně navštěvuji jednotlivé pokoje, zjišťuji, že příběhy každého z obyvatel Domova jsou různé. Antonín Koudela, pětásmdesátiletý pán, kdysi jistě vysoký a pohledný, je na pokoji sám. Jeho spolubydlícího si vzala rodina na pár dnů domů. Naproti tomu pan Koudela nemá tolik štěstí. Jeho jediný syn se v Domově objeví přesně každý měsíc ve stejný den. To tehdy, když přijdou důchody. Se svým otcem se přitom ani neuvidí, protože pro peníze jde přímo do administrativní budovy. V dobré víře synovi totiž podepsal plnou moc. Zdá se ale, že s neradostnou situací je již smířený. „Stejně ho ještě přežiju, tak co,“ směje se pan Koudela a své zdraví se snaží dokázat několika dřepy. Sestra Daniela na něj vrhá káravý pohled a snaží se ho dostat zpět do postele. Starý pán se pokouší vzdorovat, ale po chvíli skutečně ulehá.

Z vedlejšího pokoje odcházím dřív než sestřička. Jeden z pacientů totiž potřebuje vyměnit pleny. Když za sebou zavírám dveře, cítím, že se všem přítomným včetně mě ulevilo. Při tomto nepříliš důstojném aktu jistě není zapotřebí dalšího páru očí. Po návštěvě dalších pokojů zjišťuji, že pleny nosí téměř čtvrtina seniorů.

Po roznesení snídaní mířím s Danielou do kuřárny. Tam už sedí mladá sestřička Míša Daňová. Dnes pracuje na oddělení C. Oddělení C má pouze dvanáct obyvatel. Většinou se jedná o lidi s Alzheimerovou nebo Parkinsonovou chorobou. Těchto dvanáct osob musí zvládnout sama. Dřív byla na tuto práci ještě jedna sestra, ale Ministerstvo zdravotnictví snížilo dotace a tak se muselo propouštět. Menším finančním prostředkům se musela podřídit celá struktura Domova důchodců v Podlesí. Oddělení C bylo před několika lety uzavřenou sekcí, aby pacienti nemohli utíkat pryč. Dnes už to uzavřené oddělení není. Domov měl dříve také samostatné části pro ženy a muže. Dnes jsou všichni pohromadě, ať se jedná o muže s „Parkinsonem“ nebo zcela zdravé ženy. Dostávám pozvání k návštěvě na oddělení C. S nadšením přijímám.

Po pěti minutách v této sekci relativní klid narušuje křik a bouchání z jednoho pokoje. Potom, co tam se sestrou Míšou dobíhám, vidím, jak stará paní bouchá tácem od snídaně do rámu postele a ze všech sil křičí. Babička spustila takový povyk, protože ji po pokoji lítala moucha. Míša mě pak vypráví, co všechno se může v Domově přihodit. Jeden pacient neustále v pokoji vidí běhat medvěda. Jiný se dokonce pokoušel konzumovat obsah svých plen.

Když mě mladá sestra požádá, jestli bych ji nepomohl nadzvednout jednu starou paní, aby jí mohla natřepat polštář, napadá mě, jestli v Podlesí vůbec pracují nějakí muži. Jsou tu tři, ale většinou mají jiné povinnosti než nadzvedávat důchodce. Tak to musí zvládnout sestřičky

samy. „Dřív nám hodně pomáhali civilkáři. A navíc to někdy byli pěkní kluci,“ směje se Miša. Ale to už je pryč.

I kvůli zrušení civilní služby vedení Domova důchodců šetří. A šetří téměř na každém místě. Dokonce hned ve vedlejším objektu má svůj vlastní vepřín. I těch třináct prasat pomáhá uspořít trochu peněz. Navíc se pro ně nemusí nakupovat krmivo. Jako krmivo totiž slouží zbytky jídel. „Podle mě jsou ty prasata ale pořád zfetované. Naši důchodci totiž do zbytků házejí i prášky, které odmítají užívat,“ usmívá se trochu spiklenecky Michala.

Téměř dvě sta padesát babiček a dědečků dá zabrat. Na konci směny jde na sestřičkách vidět, jak namáhavá jejich práce je. Stále jsem se ale nezeptal na otázku, která mě během těch několika hodin strávených v Domově napadla. Ale nevěděl jsem, jak se zeptat. Nakonec jsem sebral trochu odvahy a s trochou koktání jsem to konečně ze sebe dostal. „Jak často se tu umírá?“ S rozpaky jsem se díval na sestru Danielu. Čekal jsem, že odpoví jedenkrát nebo dvakrát za měsíc. „Umře tady asi čtrnáct, patnáct lidí za měsíc. Když jsou chřipkové epidemie tak to bývá horší,“ zněla odpověď a já jsem zalupal po dechu. „Chvilku před tím, než jste ráno přišel, odvezli jednoho pána.“ Cítil jsem, že se mi klepou ruce.

Fakta: Domov důchodců Podlesí se nachází mezi Vsetínem a Valašským Meziříčím. Jeho kapacita je 250 míst. Je rozdělen na oddělení A,B,C,D.

JAK ŽIJÍ ČESKO-SLOVENŠTÍ KRAJANÉ UPROSTŘED KANADY (Záhorková)

(Winnipeg, Praha) – Město Winnipeg leží 40 kilometrů od geometrického středu Kanady, druhého největšího státu světa. Je hlavní městem rovinaté provincie Manitoba a žije v něm početná komunita Čechů a Slováků.

„Manitoba? There is nothing!“ řekl mi v letadle z Frankfurtu do Toronta mladík na vedlejším sedadle, když jsem se mu svěřila s jedním z cílů své cesty.

Mladý muž měl do jisté míry pravdu. V Manitobě leží jen několik měst; zbytek území, které je osmkrát větší než Česká republika, tvoří prerie, jezera a lesy. Samotné město Winnipeg má kolem 700 000 obyvatel, sídlí v něm továrna na autobusy, je v něm několik novějších kostelů různých konfesí a dvě velká kasina.

Desítky let v něm ovšem žije také komunita českých a slovenských krajanů.

Vítejte v československém klubu

Je čtvrteční podvečer. Vstupuji do československého klubu ve Winnipegu. V místnosti s několika stoly, které vévodí výčep, není kromě obsluhy nikdo. Důvod je prostý: zítra se ve městě koná „festival národů“ – a většina lidí, kteří normálně v klubu bývají, se věnuje posledním přípravám česko-slovenské prezentace. Personál, muž a žena, nám nabízejí sedm druhů piva.

Klub je otevřen vždy v závěru týdne a Češi a Slováci sem chodí nejen na pivo, ale také na nákup. V malém regále je totiž několik desítek českých výrobků, pochopitelně těch trvanlivějších: většinou různé dorty a buchty v prášku, polévky, z nápojů je k dispozici becherovka a mattonka. Zajištění dodávky českého zboží není příliš jednoduché, ale krajané energie do toho vložené nelitují. Atmosféru dále dokreslují rozmanité plakáty na stěnách a samozřejmě česká hudba.

Za chvíli do klubu přichází dáma, která mluví směsicí slovenštiny, češtiny a angličtiny. Představujeme se, já po českém způsobu zdvořile celým jménem, a ona hned kývá hlavou. Zná mé jméno, protože jsem už v minulosti napsala o životě krajanů v Kanadě článek a ona se o něm přes internet dozvěděla. Dana je šéfredaktorkou čtvrtletníku, který ve Winnipegu vychází pro krajany a také je spoluorganizátorkou zítřejšího festivalu.

Filmové večery

V časopise Říčka, který Dana řídí, vycházejí příspěvky v češtině, slovenštině i angličtině. Kromě informací o činnosti česko-slovenského klubu (jehož oficiální název zní Československá podpůrná jednota), publikuje i rozmanité texty českých autorů – třeba povídky Šimka a Grossmana, ale také vzpomínky krajanů na domov nebo jejich zážitky z návratů do Česka nebo na Slovensko.

Říčka je však jednou z mnoha aktivit krajané komunity. V jejím rámci působí taneční a pěvecký soubor, pravidelně jsou organizovány také společenské večery s promítáním starších i novějších filmů. Klub funguje především díky aktivitě starších lidí, hlavně Slováků, mladší o činnost spolku nemají příliš zájem.

Na festivalu

Pečlivě připravovaná česko-slovenská prezentace – nebo jak se zde říká „show“ – v rámci festivalu Folklorama se koná ve velkém sále jedné místní školy. Mezi návštěvníky jsou především starší lidé: pro mnohé představuje krajané setkání jeden z vrcholů roku. Všechna místa v sále jsou brzy obsazena, u pultu, kde se servíruje vepřo-knedlo-zelo stojí fronta; ještě delší je pak u stánku s pivem. Vedle pódia visí na stěně česká, slovenská a kanadská vlajka.

Na pódium přichází moderátor v kroji, vítá návštěvníky v češtině a potom už pokračuje anglicky. Po úvodním slově přichází na řadu několik tanečních a pěveckých vystoupení, největší aplaus sklízí soubor, který přijel speciálně na festival ze Slovenska. Na tváři mnohých starších krajanů je vidět dojetí – vidí tradiční kroje a slyší české nebo slovenské písně. Představení trvá asi hodinu a po přestávce se bude opakovat, do místnosti se totiž všichni diváci nevešli.

Šéfredaktorka Dana je také oblečena v kroji a dohlíží, aby všechno klapalo. Ze samotného programu tak asi mnoho nemá, ale na závěr nadšeně tleská.

Dlouhá historie

Kdy se ve Winnepgu objevili první Češi a Slováci? Historie česko-slovenské komunity sahá až do roku 1913. Hlavní vlna československých „otců-zakladatelů“ dorazila do této oblasti po první světové válce. Tito lidé absolvovali velmi strastiplnou cestu a usadili v rovinaté provincii Manitoba. Až na výjimky byla (a je) oblast Manitoby tvořena pustými přeríemi. Novým domovem se jim stalo rozvíjející se město Winnipeg, v jehož okolí byl dostatek volné a hlavně kvalitní půdy.

Krajané zde hned začali vyvíjet činnost, aby udrželi jakési „nitky“ se svým domovem. Vznikla předchůdkyně dnešní Československé podpůrné jednoty, založen byl také Sokol Štefánik, který fungoval až do roku 1968.

Velké vlny krajanů přišly do Kanady po roce 1948 a 1968. Další, ale už mnohem menší skupiny Čechů a Slováků se sem dostaly v průběhu 70. a 80. let.

Československá podpůrná jednota je financována z několika zdrojů: jednak příspěvky svých členů a pak rovněž příspěvky od města Winnipeg. Existuje ještě jeden zvláštní způsob získávání finančních prostředků – krajané krátkodobě pracují pro město a to pak „za odměnu“ česko-slovenskou komunitu podpoří.

Internet usnadňuje spojení

Krajané, které jsem navštívila, jsou na svůj život v Kanadě zvyklí a do rodné země se vrací jen občas na návštěvy. Možná by se vrátili natrvalo, kdyby byli mladší. Někteří z nich však dění „doma“ pečlivě sledují. Karlovi bude za pár let šedesát a jeho velkým koníčkem je výpočetní technika. Přes internet čte české noviny, objednává si na DVD nejnovější české filmy. Právě kvůli filmům si pořídil i speciální přístroj na převod evropského a amerického formátu videokazet. „Taky už jsem přes internet objednal kytky jako dárek pro příbuznou v Česku,“ říká. Nedávno si koupil i kameru, kterou má umístěnou nad počítačem. Druhou se chystá při nejbližší návštěvě instalovat své příbuzné v Česku, aby se mohli při „povídání přes internet“ také vidět.

Internet zkrátka významně pomáhá krajanům udržet kontakt s vlastní. Ne všichni se ale naučili s moderní technikou pracovat. Další šedesátník Tomáš sice počítač má, ale pracuje na něm málo. Žije s Kanadankou, jejímiž předky byli Indiáni. Když jsem se ho před svou cestou do Kanady ptala, co by chtěl přivést, požádal mě o české cigarety a hořčici. Ta kanadská prý není tak dobrá jako „ta barvená česká“...

Než cyklisté vyrazí...

Praha Je půl třetí odpoledne. Slunce pálí o život a obloha bez mráčků vybízí k útěku někam k vodě. Upřímně lituji každého, kdo se v horkém letním dni postaví na start závodu „Pražské schody“. Hlavní klání bikerů, tedy jezdců na horských kolech, kterého se zúčastní taková esa jako francouzský vítěz OH v Sydney Miguel Martinez či stříbrný olympionik z Atén, Španěl José Hermida, začne až v 18 hodin. Ale první doprovodný závod startuje ve čtyři, a tak není divu, že s přípravami soutěže začali organizátoři už teď.

V horní části Nerudovy ulice, naproti hostinci U Dvou slunců, stojí několik dodávek; z jedné právě dva muži vytahují reprobednu úctyhodných rozměrů. „Další bordel, to je furt něco, pod, Pajdo,“ cedí mezi zuby zakaboněná důchodkyně směrem ke skotačícímu voříškovi. Ten nereaguje, zato pánové s reproduktorem se na ženu usmívají: „Vždyť to bude zábava!“ Dáma po nich vrhne zavilý pohled.

Vyrazím na Hradčanské náměstí. Stylově sice na bicyklu, ale krosovém, a rozhodně pomalým letním tempem. Před Hradem už stojí pódium i se stupínky vítězů; počkat! Chlapíka, který sedí na „trojce“ a kapesníkem otírá zpoceně čelo, přece znám. Dlouholetý televizní komentátor cyklistických závodů – a zároveň ředitel toho dnešního – Robert Bakalář. Teď prudce vstal, vytrhl jednomu z pořadatelů vysílačku a cosi do ní křičí. Mocně přitom gestikuluje levačkou. Hm, asi přísný šéf.

Starobylé domy na náměstí (i ten, ve kterém dodnes bydlí vdova po Jiřím Muchovi) odrážejí ozvěnou zvukařovo odpočítávání. „Čtyři, pět, šest...“ Aparatura je výkonná, všechna čest. Snad až moc. Omluví se někdo zdejšími obyvatelům za půldenní hluk?

„What is it?“ vytrhne mě šišlavě ze zamyšlení japonský turista. „Cyklistický závod,“ odpovím a bráním se fotografování, já vážně nejsem závodník! I když se po humbuku okolo rozhlížím opřená o kolo... Jdu se zeptat muže, jemuž před chvílí Robert Bakalář sebral vysílačku, jak akci přijímají zdejší obyvatelé. Bude vědět? „Jó, pani, tohle my nezajíšťujeme, co já vim, je tahle akce povolena magistrátem a víc mě nezajímá.“ Řediteli závodu stejnou otázku nepoložím, neboť právě odjíždí. Autem, ne na kole.

Odjedu taky, dál po trase. Po Nových Zámeckých schodech proudí vedrem znavené skupinky turistů. Tomu, že se tudy už za necelé dvě hodiny spustí závodníci na svých strojích, zatím nic nenasvědčuje. Jen zvukařův hlas je tady stále velmi zřetelně slyšet. Přiznávám, že já dávám bicykl na rameno a jdu dolů pěšky. Mám strach ze schodů i z davů. Pod schody opět nasedám a sjíždím relativně bez problémů přes Malostranské náměstí až do ulice Tržiště. Závodníci se jistě budou řídit nepoměrně větší rychlostí, než já, v tomto úseku se dá dohnat nějaký ten ztracený čas. Nebudou se ovšem muset vyhýbat cizincům, střečkovitě těkajícím od krámku ke krámku, od památky k památce. Kovové zátarasy, jimiž o chvíli později pořadatelé vytyčí trasu závodu, už stojí přichystané podél domů. Postarají se o ně důležitě se tvářící hoši v oranžových vestách, s nezbytnými vysílačkami u ucha: „Co, Pepane? Už? Ty vole, tady je ale lidí! No to sem zvědavěj...“ Na co, ptám se sotva dvacetiletého chlapce. „No jak ty poblázněný Italy dostaneme mimo trasu!“ odvětví ustaraně.

Stejně ustaraně se tváří i policisté na Tržišti, před americkou ambasádou. Těm se vůbec nedivím. Organizační hukot na Hradčanském náměstí či v Nerudovce, tedy v cíli a na startu závodu, se s klidem na Tržišti nedají srovnat; ale pořád je tady nepoměrně víc lidí, než jsou policisté zvyklí. „A od 11. září jsou Američani děsně hysterický, chtěj prověřit všechny, no ale jak to máme zvládnout při takovejchhle akcích?“ svěřuje se mi jeden z mužů zákona (ovšemže s podmínkou utajené identity).

Cestou přes Jánský vršek zpět do Nerudovky potkávám opět „posunovače“, mající na starosti zátarasy. Kovová zábradlí jsou řazena jedno za druhým a notně zmenšují prostor, v němž se smějí návštěvníci Prahy procházet. Češtinu slyším jen od pořadatelů; každý soudný Malostranák asi sedí schovaný doma.

Sesedám z kola opět U Dvou slunců. Na zdejší zahrádce si objednávám zasloužené plzeňské; raději neuvažuji o tom, že okruh, který jsem právě absolvovala, projedou profesionální závodníci přibližně patnáctkrát, bez zastávek, na čas. Chudáci...

Start už je téměř připraven. Mezi barokními domy se tyčí obří, zářivě oranžová nafukovací brána, polepená logy sponzorů závodu. Jako pěst na oko. Pod ní klečící muž stříká na dlažbu z kočičích hlav oranžovým sprejem startovní čáru. Asi o půl metru výš je na dlažebních kostkách zřetelná čára bílá, zřejmě pozůstatek loňského ročníku. Hledám další a skutečně v rozmezí asi tří metrů ještě čtyři vybledlé „nasprejované lajny“ nacházím. Což je vlastně nízký počet – vždyť letos se Pražské schody jedou podvanácté.

I v Nerudovce už jsou rozestavěny zábrany, prázdná vozovka čeká na peloton a turisté se tísní na úzkých chodnících. Mladší věkové skupiny se živě zajímají o sportovní klání, se zájmem si prohlížejí špičková kola a povzbuzují první závodníky, kteří se pomalu sjíždějí do blízkosti startu. Starší (a movitější) cizinci se snaží co nejrychleji protlačit davem a zmizet, k nelibosti prodavačů ve zdejších obchůdkách.

Beru orosený půllitr do ruky – a málem se pobryndám, fuj, tak jsem se lekla! Organizátoři právě zapojili zvukovou aparaturu i tady na startu; ale vážně to museli pustit tak nahlas? Z protější galerie vyráží slečna přímo ke zvukařům. Pozoruji jejich diskusi; slyšet ji nelze, přestože ode mne nejsou příliš daleko. Předpokládám, že galeristka požaduje ztišení muziky. Zvukař se s kýmsi radí nezbytnou vysílačkou a posléze skutečně rockový randál poněkud ztlumí. Chápu, že taková hudba povzbudí závodníky, ale copak tu dnes jsou jen oni? Štamgast u vedlejšího stolu si stěžuje servírce: „Ty vopičáci na bruslích nám aspoň dali tři tisícovky!“ Napínám sluch, hudba sice hraje tišeji, ale rozhodně ne potichu. „No jo, pane Pér, ale ti tady byli o dost dýl, si vzpomeňte, jak tady ve dne v noci vrčely agregáty, když mrazili ten led, co byste chtěl za jedno odpoledne...“ Muž pěkně po nerudovsku, vždyť jsme U Dvou slunců, zabafá z dýmky a jadrně si uleví: „Mě tady stejně už s..ou všichni, dyť to tady je jak pouťovej park...“

Zbytek jeho smutku neslyším, neboť nad malostranskými střechami zaburácí hlas moderátora, oznamujícího začátek závodu VIP, tedy sponzorů a zástupců médií. Než všechny sponzory pěkně „na plné pecky“ vyjmenuje, dopíjím pivo a prchám. Nesoutěžím, nepatřím ke štábu, nemusím tady pracovat ani žít, mohu odjet a najít klid. Ještě vidím, jak turecký majitel obchůdku vedle hostince dává do výlohy nějakou cedulku a zhasíná v krámu. „S DŮVODU CYKLIST ZAVODU S OMLUVOU DNES ZAVŘENO V PUL 5“

Muži v pestrobarevných cyklistických trikotech se řadí na oranžové čáře. „Start!“ vykřikne reproduktor. Jezdci se zaprou do pedálů a vyrážejí. Ale už mi jich není líto. Jsou tady dobrovolně. Je mi líto těch, kteří nikam vyrazit nemohou.